

5-8.
SINIFLAR

АПЪСШӘА АРЦАГА ШӘКӘЫ
АВАЗАСА ÖĖRETİM MATERYALİ
•MODÜL 3•

Yazarlar
Çetin Elmas
İrfan Okuyucu

DEVLET KİTAPLARI
İKİNCİ BASKI

.....,2019

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI:6252
YARDIMCI VE KAYNAK KİTAPLAR DİZİSİ:667

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

Proje Yürütücüsü
KAFFED
Kafkas Dernekleri Federasyonu

Proje Koordinatörü
Özlem Aydemir

Editör
İrfan Okuyucu

Dil Uzmanı ve Yazar
Çetin Elmas
İrfan Okuyucu

Ölçme ve Değerlendirme
Ender Tiftikçi

Rehberlik
Ataman Oğuz

Müzik
Bital Livan
Engin Met / GİNNİ

Ressam
Asiye Erin

Grafik Tasarım
Abdulkadir Polat

Bu kitabın hazırlanmasında destek veren Sn. **Saim Ayüdzba**'ya ve Abhazya Devlet Üniversitesi Abhaz Dili ve Kültürü Araştırmaları Enstitüsü Öğretim Üyesi Sn. **Arda Arşba**'ya, KAFFED olarak sonsuz teşekkür ederiz.

ISBN 978-975-11-4150-7

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 23.08.2016 gün ve 9002543 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiş, Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğünün gün ve sayılı yazısı ile ikinci defa adet basılmıştır.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fişkırarak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmâhrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsaît bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

KİTAP HAKKINDA GENEL BİLGİ

Orta okulda okutulan 5-8. Sınıflar Yerel Diller ve Lehçeler seçmeli dersi kapsamında Adiğe dili (Batı ve Doğu Lehçeleri) için hazırlanan öğretim programına uygun olarak yazılmıştır. Seçmeli dersler yönetmeliğine göre, öğrenciler herhangi bir seçmeli dersi istedikleri sınıfta seçebildikleri için, bu kitap ta modüler sisteme uygun olarak, 5-8. sınıf öğrencilerinden bu dersi üçüncü defa seçecek olanlar için hazırlanmıştır. Modül 3 kitabı, Avrupa Birliği Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni'nde belirtilen dile ilişkin yeterlilik düzeylerinden, A1.2 temel düzeyinin dil becerileri dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Kitapta, hem Batı hem de Doğu lehçelerinde, Rusya Federasyonu'na bağlı Adigey Cumhuriyeti ve Kabardey Balkar Cumhuriyeti'nde resmi dil olarak seçilen lehçeler kullanılmıştır. Adigece Kiril alfabesi kullanılmaktadır. İlk iki modülde, bu dile ait seslerin ve alfabenin öğretimi öncelikliydi. Bu modülde ise seslerin ve alfabenin öğretimi tamamlanmış, öğrencilerden bu alfabe ile daha akıcı okuyup yazmaları beklenmektedir.

Modül 3'de dört temel dil becerisinin de (dinleme, okuma, yazma, konuşma) geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Modül 1 ve Modül 2'de olduğu gibi, üniteler temalara göre oluşturulmuş ve her temaya uygun A1.2 seviyesinde dil kullanımı ve aktif kelimeler belirlenmiştir. Konuşma becerilerinin gelişmesi için, metin içindeki diyalogların, ayrıca rol yapma, doğaçlama, drama gibi yöntemlerle tekrar edilmeleri önerilmektedir. Bu modülde yazılı ifadelerin oranı artırılmıştır ve Modül 1 ve 2'ye göre öğrencilerin okuma becerilerinin gelişimine daha fazla yer ayrılmıştır.

• MODÜL 3 •

ÜNİTE İÇERİKLERİ

Alfabe		4
ÜNİTE 1 EVİMİZ XAQHBİ	Dil İşlevleri: Kişisel fikirleri ifade etmek (bence), bir şeyden önce veya sonra olan eylemleri ifade etmek (önce / sonra). Aktif Kelimeler: Dernek, köy, iyi dilek konuşması misafir, misafir evi, ev, tuvalet, banyo, oda, mutfak, bahçe, dinlenmek, misafir ağırlamak, evin bölümleri.	5
ÜNİTE 2 ALIŞVERİŞ AXƏAXƏTPA	Dil İşlevleri: Sıfat tamlaması (ucuz kalpak), gelecek planlarını ifade etmek (gelecek zaman). Aktif Kelimeler: Kalpak, ucuz, pahalı, hediye, fiyat, kaymak, müzik aleti, pşine, şikepşine, phaçiç, el sanatı, müzikolog, kıyafet, boynuz, bayrak, şarhon, yarın, haftaya, gelecek ay, gelecek yıl, seneye, iki gün sonra, üç hafta sonra.	12
ÜNİTE 3 TATİL DÖNÜŞÜ AĞCŞİBAPA AKBIHTƏ AXBIHXƏPA	Dil İşlevleri: Birisine yapılan şeyi ifade etmek (sana aldım), geçmişte yapılan şeyleri ifade etmek (geçmiş zaman). Aktif Kelimeler: Havaalanı, dönmek, anlatmak, özlemek, yakışmak, satın almak, dün, iki gün önce, üç hafta önce, geçen hafta, geçen ay, geçen yıl, beş saat önce, efsane, hikaye, Nart, Sosruko, ateş, fırtına, donmak, Olimpiyat Dağı, at, kale, duman, dev, meşale, gürlemek, kor parçası, buz.	17
ÜNİTE 4 HATIRALAR AĞƏALAŞƏPARAĞƏA	Dil İşlevleri: Aile üyelerini tanıtmak, sebep ve sonuç ilişkilerini ifade etmek (için). Aktif Kelimeler: Akraba, hala, teyze, amca, dayı, kuzen, aile ağacı.	24
ÜNİTE 5 ELBİSELERİM NEREDE? CЫMATƏAKƏA BAKO?	Dil İşlevleri: Nesnelerin pozisyonlarını ifade etmek. Aktif Kelimeler: Altında, üstünde, oturarak durma, ayakta durma, yatarak durma, bir şeyin içinde yatarak, oturarak, ayakta durma.	31

ABAZACA ÖĞRETİM MATERYALİ

•MODÜL 3 •

İÇİNDEKİLER

АГЪСУА АНБАН	4
АХӘТА-1. ХАӨНЫ	5
АХӘТА-2. АХӘААХӘТРА	12
АХӘТА-3. АГЪСШЪАРА АҚЫНТӘ АХЫНХӘРА	17
АХӘТА -4. АГӘАЛАШӘАРАҚӘА	24
АХӘТА-5. СЫМАТӘАҚӘА БАҚО?.....	31
АЗЫЗЫРЫӨРАТӘ ТЕКСТҚӘА	36

АҒЪСУА АНБАН

А	Б	В	Г	Гь	Гә
Б	Бь	Бә	Д	Дә	Е
Ж	Жь	Жә	З	З	Зә
И	К	Кь	Кә	Қ	Қь
Қә	Ғ	Ғь	Ғә	Л	М
Н	О	П	Пь	Р	С
Т	Тә	Т	Тә	У	Ф
Х	Хь	Хә	Х	Хә	Ц
Цә	Ц	Цә	Ч	Чь	Ч
Ч	Ҫ	Ҫ	Ш	Шь	Шә
	Ы	Ӣ	Ә	Ь	

АХӘТӘ-1. ХАҘНЫ

1

Азызырыҗра

Шәазызырҗаанза агъхъа азцаарақәа ртакқәа кәшәтә.

1. Алхаси Гәындаи абакоу?

2. Изабадыруада?

3. Алхаси Гәындаи забадырыз ауафы иабанаипъхъои?

Шәазызырҗы насгы шәтакқәа гәшәтә.

Еиҫа шәәзырҕы. Цаҕа иану азцаарақәа рҫакқәа ҕашәца.
а. Ахеилак аамышҕахь иабацеи?

.....

в. Нарҕ иғәанала иқыҕа зеигҕшроузеи?

.....

   Абызшәа аус адулара.

Ара ҕандәылцлак ашьҕахь, сқыҕа
Ғьсинабеҕа шәызгар сҕахуп.

Ара ҕандәылцлак **ашьҕахь**, сқыҕа Ғьсинабеҕа шәызгар сҕахуп.

Аҕҕхьа

Ашьҕахь

Мацк аҕҕшьара **ашьҕахь**, сҕызцәеи шәареи шәеибасырдырып.

Аҕҕхьа

Ашьҕахь

Ақытарахь хцаанза **агъхьа** уан бан ашәтқәа лзааххәап.

Ашьтахь

Агъхьа

Аеаршьцылара.

Цаҕа иану ажәақәа шәхы иархәаны ахәоукәа шыкәшәыргыл. Азцааратә дырга змоу ахәоукәа азцааратә хәоукәа реигъш ижәшы.

Афырпъштәы: Акрыфара / анапызәзәара.

Крысфаанза снапқәа иззәзәоит.

1. Амра аҕашәара / ахәлара / ашьтахь.

.....

2. Сара / есыуаха / ахапъыцзәзәара / ашьталара / агъхьа / .

.....

3. Хара / афилм ахәапъшра / иара лара / ааира / ашьтахь / ?

.....

4. Абду иахь ацара / ахәаахәтра / агъхьа / сашьей сарей / ?

.....

5. Уара / адца анагзара / ашкол аҕынтә аара / ашьтахь / ?

Бара / адца анагзара / ашкол аҕынтә аара / ашьтахь / ?

.....

3

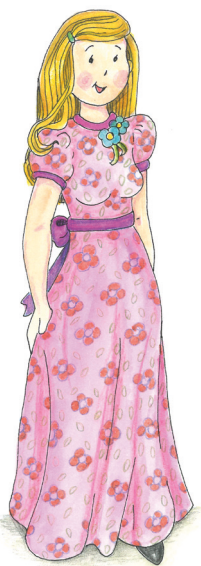
Абыз аус адулара.

Хара хқыта сгәанала,
Җабардатәи ақытақәа зегь
рейха идуу насгъы зегь рейха
игъшзоу қытоуп.

Сгәанала ҳара ҳқыта, Кабардатәи ақытақәа зегь реиҳа игъшзоу қытоуп.

Сара	сгәанала	ҳара	ҳгәанала
Уара бара	угәанаа бгәанала	шәара шәара	шәгәанала шәгәанала
Иара Лара	игәанала лгәанала	дара дара	ргәанала ргәанала

Азцаара: Угәанала ари амаҗәа **зеигъшрои?**
Бгәанала ари амаҗәа **зеигъшрои?**

Аҗак:.....

Азцаара: Гәындаи Алхаси ргәанала изеигъшроузеи ақалақь Налчик?

Аҗак:

Азцаара: Шәгәанала, сынтәа изчемпионхару Спартак Нальчик?

Аҗак:

4 **Азызырыџара**

Шәазызырыџаанза агъхьа азцаарақәа рҗакқәа җашәҗа:

1. Изакаәузеи аныҳәәҗа?

.....

2. Ианбааныркылои аныҳәәҗа?

.....

Еиҗа шәазызырҗы, насгы җаҗа иану азҗаарақәа рзын алкаакәа җашәҗа.

1. Нарҗ иан фатәыс иҗалҗеи?

.....

2. Нарҗ иан ныхәәфас илхәеи?

.....

3. Нарҗ ныхәәфас иихәеи?

.....

4. Уара уоны иааиз асас иныхәәфа шҗаануқылои?

Бара быоны иааиз асас иныхәәфа шҗааныбкылои?

.....

5 Аҗхьара.

Шәаҗхьяанза заа җаҗа иану азҗаарақәа рҗакқәа җашәҗа.

1. Адыга җны, хәҗа-хәҗала ишҗашоу?

.....

2. Адыгақәа рҗы асасаирҗа җны хазы изгылои?

.....

Цақа иану аиңцаажэара шэагыхья насгы шэтаккэа гэашэта.

Нарт: Хара ҳаоны ажэйтэтэи адыга ҫнуп. Ишэтахызар ҳаоны шэыҫнасыргышып. Ара бартдоуп. Ачеркьесцаа рыҫнқэа рҫы, ауадақэа рышэқэа арахь иаатоит. Ара ахэыкацарта ауп. Ара сабду иуадоуп. Ара сара суадоуп, арагы сани саби руадоуп. Ари шэагыхья ижэбо аҫны хэычы, асасаирта ауп. Асасцаа рзы иаха иманшэалахарц, асасаирта (ахацашь), аҫны иаҫыганы идыргылоит. Ари ашьашьматра ауп.

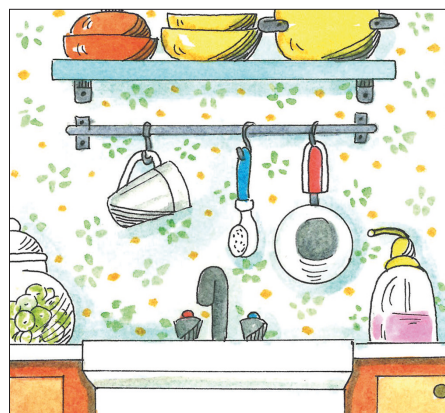
Алхас: Шақа итбааузеи шэымзырха, ицқьоуп, иеиҫкаауп.

Нарт: Аиеи. Ҫнаҫацыгыхьяза амзырхақэа дууп. Избанзар, ҳчарақэеи ҳаизарақэеи уброуп иахымҫагыааго. Шэаагысазар қалап, атцхгы цент, ишэтахызар асасаирта ахь (асасаиртахь) ҳаиасып. Шэаргы мацк шэыгысы шэшьа.

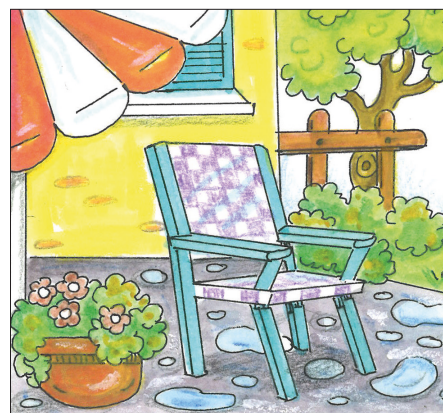
6 Ажэақэа аус рыдулара.

Аеыкэабарта.

Ахэыкацарта.

Амзырха.

Ашьашьматра.

Азал.

Ашьталарта уада.

Ара изакәтыпъуи?

Уабацәо?

Бабацәо?

.....

Акрабоуфои?

Акрабабфои?

.....

Ухабыцқәа абурыцқьои?

Бхабыцқәа абабрыцқьои?

.....

Ахәы абаҕауцои?

Ахәы абаҕабцои?

.....

Таацәала уахынла шәабеидтәалалои?

.....

Усасцәа пату абарықәуцои?

бысасцәа пату абарықәыбцои?

.....

7

Афны аплан.

Цаҕатәи иҕацәу атыпъ афы афны аплан тых.

Уфыза иҕихыртә изеиҕахәа бфыза иҕихыртә изеиҕахәа.

АХЭТА-2. АХЭААХЭҘРА

1 Азызырыѡра

Гэындаи Алхаси ахамта аархэеит. Дара уажэы аѡбармыкьяаќны иќоуп.

Рѡэажэара уазызырыѡаанза угэаанагараќэа хэа.

а. Иаархэуеи?

б. Иззаархэада?

Узырыѡы, нас угэаанагараќэа хэа.

Еиҫа узырҕы. Цаҕа иану азцаарақәа рҫак ҕаца.

a. Шаҕа ахылҕарч ргәаҕхеи?

.....

b. Иарбан хылҕарчу иаархәаз?

.....

c. Иаархәаз ахылҕарч шаҕа маат иаҕсоузеи?

.....

2 Абыз аус адулара..

Зыхә мариоу
ахылҕарч

Зыхә цәҕьоу
ахылҕарч

3 Аҕхьара.

Алхаси Гәындаи рыуацаә ахамҫақәа рзаархәар рҫахуп. Унахәаҕшны, ахамҫақәа хҕа рыхьзқәа анца.

a.

b.

c.

Алхас : Ибзиашәа ари ахылгъарч ааххәеит.

Гәында : Сан “ахчагъ бзаазгоит” хәа ласхәеит. Уи ааххәароуп.

Алхас : ИИбзиоуп, аха ханцо аены афатәкәа ааххәап. Ацыхәтәан Акәаҕа хцоит. Уа иааххәап.

Гәында : Аиаша ухәоит (Аиаша бхәоит). Ус анакәха ашәи, ахчагъи амаксымеи Акәа иааххәап.

Алхас : Ахәыцкәа ирзааххәари?

Гәында : Сгәанала ахәыцкәа амузикатә инструменткәа рзааххәап. Хара хинструменткәа рцароуп истаху.

Алхас : Ус анакәха амырзакани, агъхьарцеи, насгъы аҕьагъ-ҕьагъи ааххәап. Иахухәаауеи?

Гәында : Ибзиоуп, уажәытәҕьа хәхәагъшып.

Алхас : Шьоуки абрантәи иааххәап, шьоуки Майкәагъынтәи иааххәап. Агъхьарца, Майкәагъ ҕыце Замудин иҕны иааххәап.

Гәында : Дызустада иара? Амузеи змоу иами?

Алхас : Аиеи, ҕыце Замудин ажәытә анапҕазарақәеи, ажәытә амузикатә инструменткәеи насгъы ажәытә ашәақәеи аус рыдзуло **амузыка азҕазәо** иоуп.

Гәында : Иконцерт ахьгъы хцома?

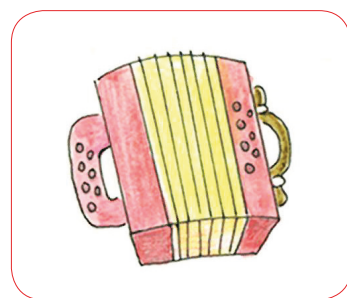
Алхас : Сгәанала ханааих хцап.

Гәында : Ус акәзар ацкьи, агъатхьи, атарчеии абрантә иааххәап.

Утакқәа гәата.

Уанагъхьо иубо даҕеа х-хамтак рыхьзқәа анца.

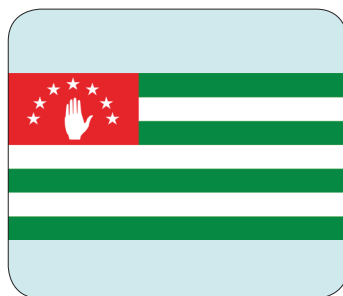
Банагъхьо, иббо даҕеа х-хамтак рыхьзқәа анца.

Амырзакан.

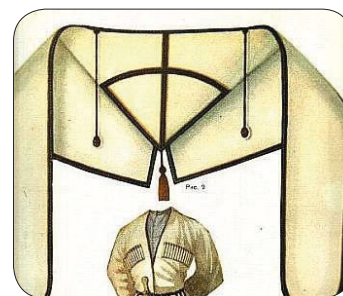
Ахчагъ.

Ацсуа бирак.

Агъатхь.

Ахтаргъа.

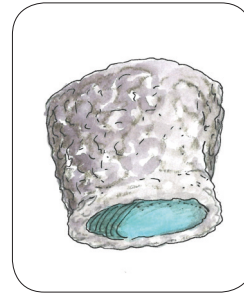
Ашә

Ацкыи

Апъхъарца

Ахылъарч

Акъагъ-къагъ

Уагъхъаны ихартәаа. Иарбан, иабантәаархәои?

Акъа
.....
.....
.....
.....
.....

Майкъагъ
.....
.....
.....
.....
.....

Налчик
.....
.....
.....
.....
.....

Еиџа уагъхъа, нас џаќа иану азџаараќәа рџак џаџа.

1. Иарбан музикатә инструментќәоу иаархәои?

.....

2. Амузикатә инструментќәа руа иарбанќәоу? Насгы зќынтә иаархәода?

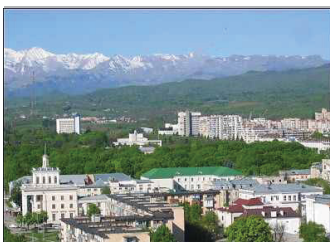
.....

3. Уара уџазџгы иааухәои?

Бара бџазџгы иаабхәои?

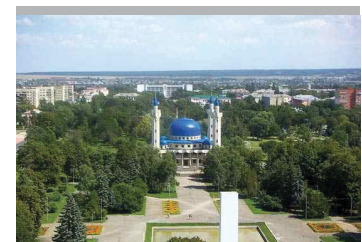
.....

4 Абыз аус адулара.

Налчик

Майкъагъќа

Уажәы Налчик ҳаќоуп.
Замудин иканџерт ахъ ҳџоит.

Уаџәы Майкъагъќа ҳџоит.

Сара	сцоит.
Уара Бара	уцоит. бцоит.
Иара Лара	дцоит. дцоит.

Ҳара	ҳцоит.
Шәара	шәцоит.
Дара	цоит.

5 Аеаршыцылара.

Цақа иану ахәоуқәа ихашәыртәаа.

1. Уажәы Налчик икоуп. Ашәи, амаксымеи, ахчәти Ақәа ханцалаак.....(аахәара).
2. Иааиуа амчыбжь азы хәиҳабацәа.....(аҭаара).
3. Сөызцәа сыфныка аагъхәара рыстеит. Ари амчыбжь антцәамтаз.....(аара).
4. Хыбла ацараду аҕны дыстудентуп. Фышықәса рышьтахь.....(алгара)
5. Уаха сузнейуеит. Ачахаржә.....? (аҕатцара)
Даара угәхәаазгеит Даара быгәхәаазгеит.

Иқалаша аамта аазыргъшуа ахәоуқәа.

Цақа иану аамта аазыргъшуа ажәақәеи, ахәоуқәеи шәхы иархәаны, ианышәтца инашәыгзарц ишәтаҳу аусқәа.

Уацәы.	Фымш рышьтахь	Хымчыбжь рышьтахь.	Иааиуа амчыбжь.	Иааиуа амза	Иааиуа ашықәс	Ҷааны
--------	------------------	-----------------------	--------------------	----------------	------------------	-------

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.

АХӘТӘ-3. АПЪСШЪАРА АЖЫНТӘ АХЫНХӘРА

Алхаси Гәындаи аҳырбағәзафәы иҫоуп. Рани раби урт ргъыларә иааит.

- Аб** : Бзиала шәаабейт ахәыцкәа. Шәыгәхьяахгейт.
- Алхас** : Харгыы шәыгәхьяахгейт. Аха ҳагъсадгъыл даара игъшзан.
- Ан** : Иҫашәтақәеи? Иейтаххәашә (иаххәашә) рацәоуп. Шәааи нас афныҫа ҳцап шәаала.
- Гәында** : Аиеи, хара ҳахь ҳцап. Шәара аҳамтақәа шәзаахгейт. Аҳамтақәа шәахтарц ҳтахыуп.

Абыз аус адулара.

Агъсадгъыл
Ииасхьюу аамџа

Тыркъэтэыла
Уажэтэи аамџа

Иацы хагъсадгъыл аѣы хаџан.

Уажэы Тыркъэтэыла хаџоуп.

Даараза сгэалаџазаара бзиоуп. Сыгъсадгъыл збеит.

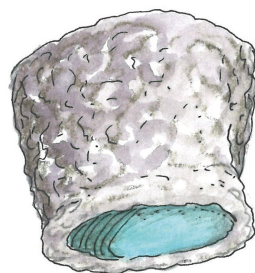
Сара	сыгъсадгъыл збеит.	Хара	хагъсадгъыл хбеит.
Уара бара	уыгъсадгъыл убеит. быгъсадгъыл ббеит.	Шэара	шэыгъсадгъыл жэбеит.
Иара лара	ипсадгъыл ибеит. Лыгъсадгъыл лбеит.	Дара	рыгъсадгъыл рбеит.

Сара иснаалама?

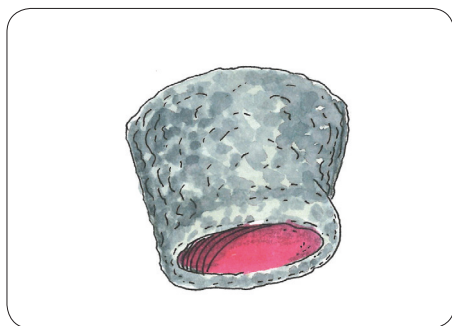

Ааи, даара иунаалейт.
Гъшзала иурхаайт.

Ари акалпак (ахылгъарч) аасхъейт.

Сара	иаасхъейт.	Хара	иааххъейт.
Уара бара	иааухъейт. иаабхъейт.	Шъара	иаашэхъейт.
Иара лара	иааихъейт. иаалхъейт.	Дара	иаархъейт.

Ари ахылпарч уара иузаасхэеит.

Иззасхэада?

Иаазхэада?

Ари ахылпарч уара иузаасхэеит.

Иззасхэада?

Иаазхэада?

Сара	схазы иаасхэеит.
	уара иузаасхэеит.
	иара изаасхэеит.
	ххазы иаасхэеит.
	шэара шэзы иаасхэеит.
	дара рзы иаасхэеит.

Уара	сара сзы иааухэеит.
	ухазы иааухэеит.
	иара изы иааухэеит.
	хара хзы иааухэеит.
	шэара шэзы иааухэеит.
	дара рзы иааухэеит.

Иара	сара сзы иаахэет.
	уара узы иааихэеит.
	иара изы иааихэеит.
	хара хзы иааихэеит.
	шэара шэзы иааихэеит.
	дара рзы иааихэеит.

2

Аеаршьцылара.

Цаќа иану ажэаќэа рыла ахэоу шыаќэыргыл.

1. Сара / уара узы бара бзы / ажэеинраала аөра / иацы.

Сара / бара бзы / ажэеинраала аөра / иацы.

.....

2. Уара / сара сзы / аагара / ашэќэы / иацы.

Бара / сара сзы / аагара / ашэќэы / иацы.

.....

3. Уара / хара хзы / ахамта / аагара / иацы.

Бара / хара хзы / ахамта / аагара / иацы.

.....

4. Сара / иара изы / Амаќэа ґшза / аґшаара / иацы.

Сара / лара лзы / Амаќэа ґшза / аґшаара / иацы.

.....

Цаќа иану ахэоуќэа ихашэыртэаа.

1. Алхаси Гэындаи аґсадгыыл аќынтэ игыжыит. Ранацэеи рабацэеи ашэи,
амаксымеи,насгы ахчаџи.....(аагара)

2. Ииасыз амчыбжъ азы хайхабацэа (аќаара) Урт даара (агэыргъара)

3. Ииасыз амчыбжъ антэамтаз даара.....(ааґсара). Раґхъа.....
(аґќьатмпыл асра), ашытахъ.....(ашьапылампыл асра),
ашьтахъ..... (ауада арыцќара). Убриазы, уи ауыха ибзианы сыцэеит.

Ииасхьоу аамта аазыргъшо ажэаќэа.

Цаќа иану, аамта аазыргъшо ажэаќэа шэхи иархэаны, иќашэцахьоу
аусќэа анышэца.

Иацы	Җымш рагыҗа	Хымчыбжь рагыҗа	Җазхысыз амчыбжь	Җазхысыз амза	Җазхысыз ашықәс	Хә-саатк рагыҗа
------	----------------	--------------------	---------------------	------------------	--------------------	--------------------

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.

3 Апҗхьара.

Уагыҗаанза:

1. Изустцәадаз Нартаа?
2. Дзустадаз Сасрыкәа?
3. Икаитцазеи Сасрыкәа Нартаа рзы?

Утаккәа гәаҗа.

САСРЫКӘА АМЦА ШААИГАЗ

Җыгыҗык Нартаа аҗцәа шәарацара хәа амҗа икәлан ишнеуаз агҗшатлакә иамышьтит.

Ахьҗа иакны, иҗаауа иалагоны еигҗш

Сасрыкәа дрыхьзазаап. «Ахьҗа хакны хагысуеит, амца умоума Сасрыкәа» хәа иазҗааит.

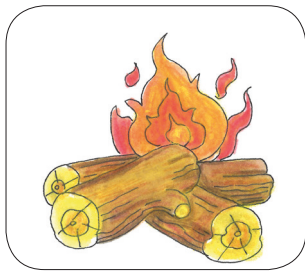
Сасрыкәа, «сгыҗхьаанза абра шәысыгыҗшыз» ихәан, дынчыжәлан дцеит. Даурп (Ерцахә) ашьха ақәцәанза дхалеит.

Данынагыҗш-аагыҗш, инахьхьы, адунеи аҗыхәа, баа дук аҗы алҗа шәеиуаз ибеит. Абаа ахьгылаз днеины даныҗнагыҗшы, дауык, амца иеакәыршаны дшыцәаз ибеит. Җыла дыҗнагыҗаланы, адауы дихыгыҗаны кәастхак аашьҗихит. Акәастҗа иамшәаз акәиц адауы ила иҗашәеит. Сасрыкәа, хымш дныкәахьан еигҗш, адауы даагыҗшит. Данаагыҗшы, амца, кәастхак шагыз

гәеиҗеит. Абжь ду ихылцуа, дхәаауа далагеит. Хымш иныкәахьаз Сасрыкәа, адауы инапкәа неидихын, акәастха имихит. Сасрыкәа, агъшатлакә цәыригартә еигъш адоуха иман, адауы, амшын дтаирцаарц избеит. Маанала мацара адауы амшын агәахьы днаскьартә икаитцеит. Нас, иаразнак агъшатлакә адауы ижәитцеит.»Амшын зынза итцааршәырахаанза уасла» хәа ихәо, амшын атцанза иртцааит. Нас, Сасрыкәа амца иашьцәа ирхьыгзан, рыпъсы еикәирхеит.

Ажәакәа аус рыдулара.

Амца

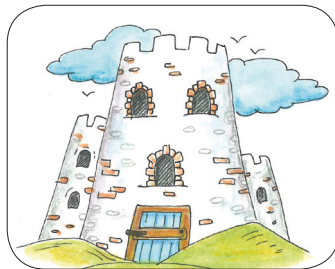
Даурп ашьха

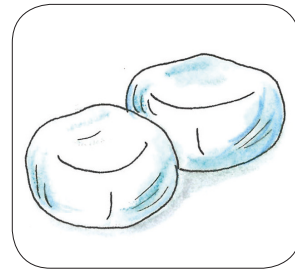
Адауы

Акәиц

Абаа

Ацаа

Еиҗа уагъхьа, нас тцака иану азцаарақәа ртакқәа катца.

1. Нартаа абацеи?

.....

2. Нартаа Сасрыкәа икынтә ирҗаххеи?

.....

3. Сасрыкәа амца игъшаарц азын дабацеи?

.....

4. Амца шгъеигеи?

.....

5. Адауы ихьы?

.....

АХӘТӘ-4. АГӘЛАШӘАРАҚӘА

1 Азызырыџра.

Гәындаи Алхаси аџсадгғыл ахь рныкәара азбахә рҗаацәа ирзеиҗархәоит.

Шәазызырџы. Изабадырқәада?

Еиҗа шәазызырџы. Азҗаарақәа рҗакқәа кәашәҗа:

1. Ахеилак аҗны изабадырқәада?

.....

2. Зауер, җемиркан дызлаизыкоузеи?

.....

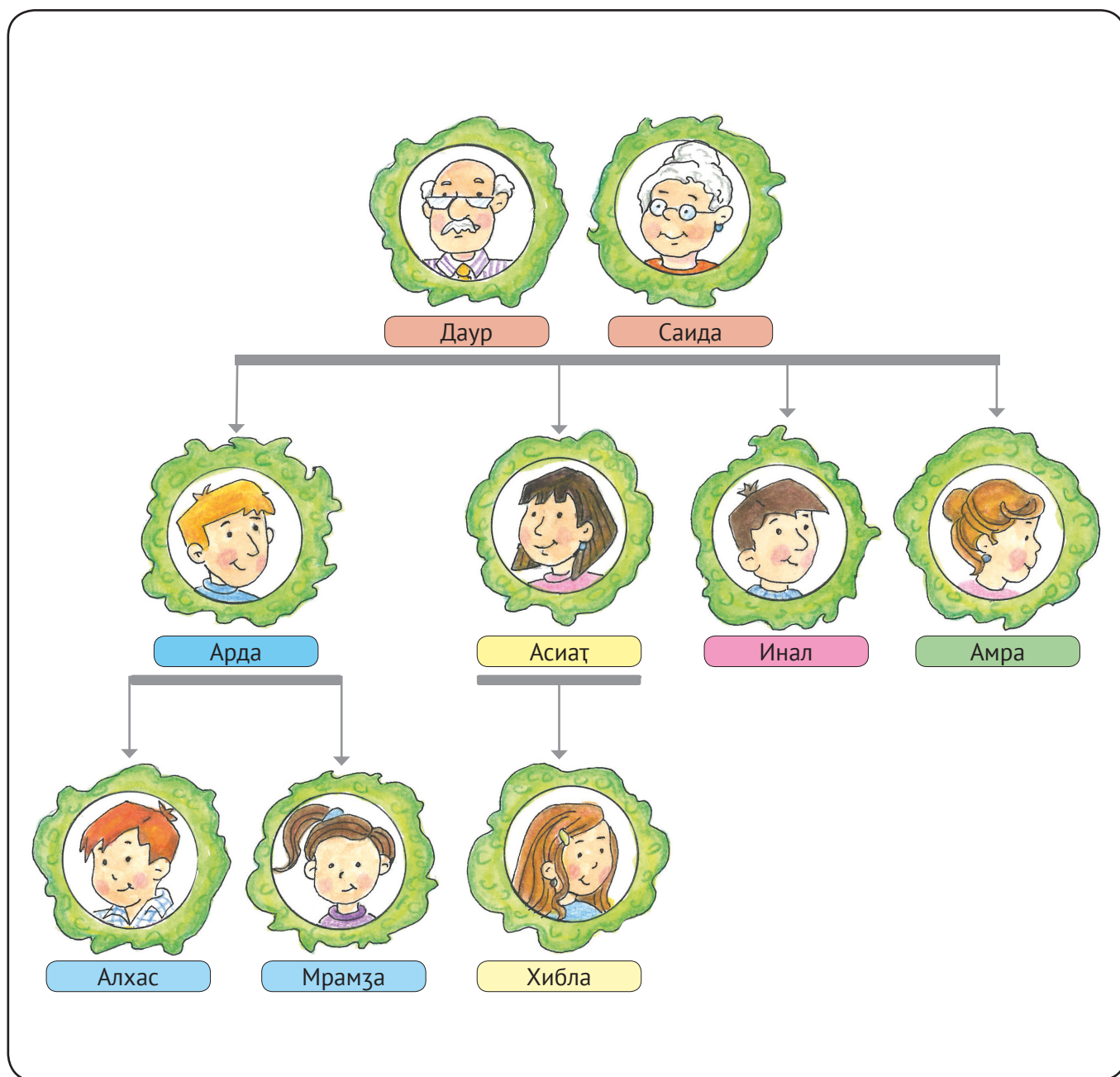
3. Аслан, җемиркан дызлаизыкоузеи?

.....

4. Алхас лаб изы, рыжәлантәы ауаџы иааиҗии?

.....

2 Абицара (Ашьтра)

Абри абицара Алхас лабшьтра иацанакуа ауп.

Итацәу атыпкәа ихашәыртәаа.

Итацәу атыпкәа хашәыртәаа. Даур, Алхас лабду иоуп. Гәышьафыжь, Гьерит

Алхас лаб ихъзуп Алхас илыхъзуп Асиат. Мрамза, Алхас

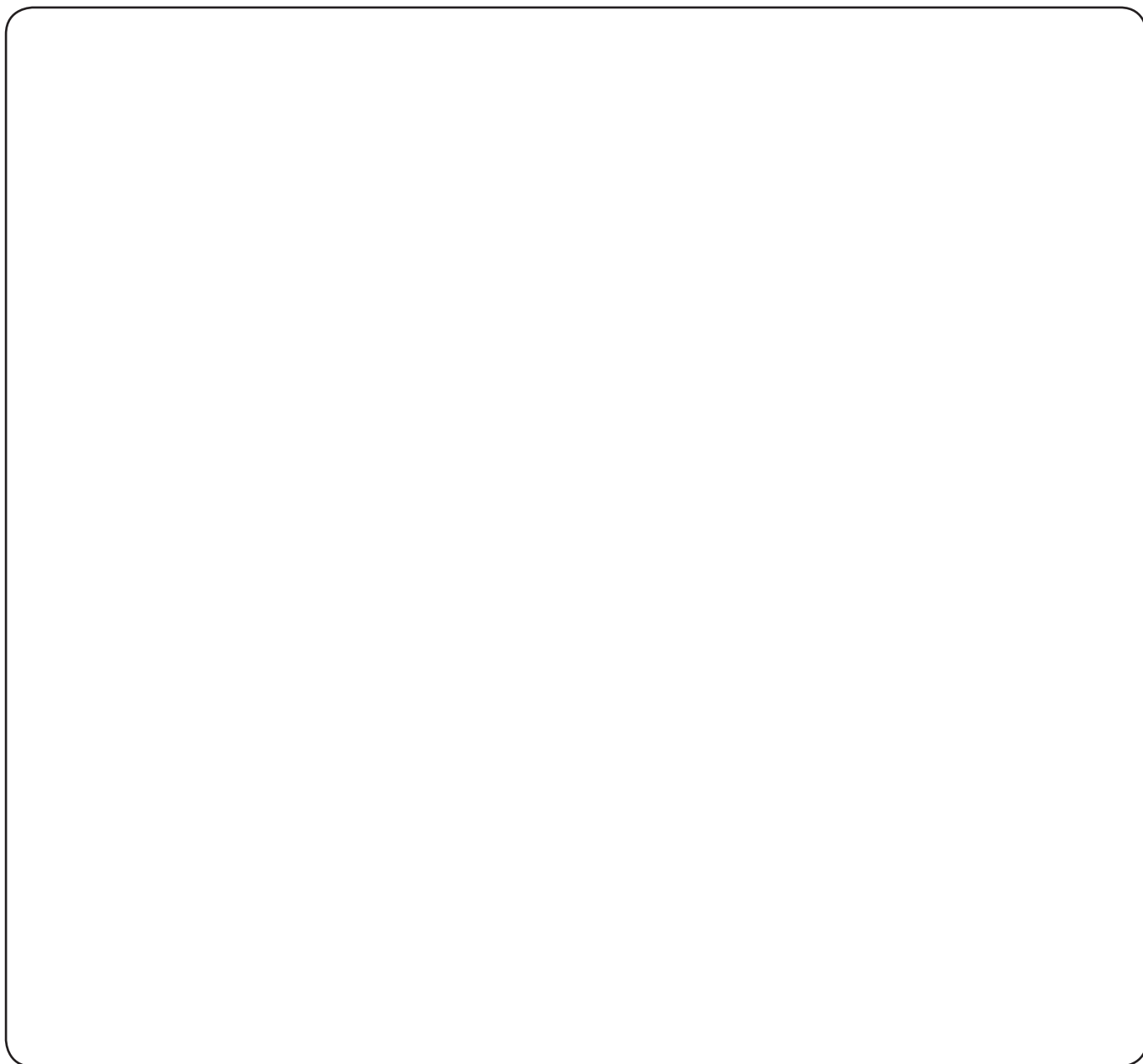
Амра, Алхас лахәшьа ду лоуп. Инал, Амра Инал, Алхас лаб иашья иоуп.

Хибла, Алхас ланшьа ицха лоуп. (Лан лахәшьа лыцха лоуп).

Алхас иан лыштыра азбахә, цаҕа иахәоит. Уи ала, лан лыштыра иазкыу, ажәла дац-пъашә асахьа тышәх:

Алхас лан Асиаҕ лоуп. Асиаҕ, еихәшьаки ҕыҕа аишьцәеи лымоуп. Асиаҕ лахәшьа Лине лыхьзуп. Лине, Алхас лан лахәшьа гәакьа лоуп. Асиаҕ лашьцәа, Казбеҕи Несрени рыхьзуп. Казбеҕи Несрени Алхас ланшьцәа роуп. Алхас ланду – Дане, лабду Баҕырбеи Берқоқ ихьзуп. Лине ачкәын длымоуп, Нарҕ ихьзуп. Нарҕ, Алхас лан лахәшьаҕа иоуп.

Алхас лан лыштыра.

3

Аеаршьцылара.

Уабицара асахъа тых. Утынхацэа зегъы рызбахэ уфыза изеицэахэа.

Empty rounded rectangular box for writing.

4

Апъхъара.

Алхаси Гэындаи, рыпъсадгъыл афы ианыкъазтэи ргэалашэарақэа, ртаацэарақэа ирзеицархэоит. Шэапъхъа, насгъы азцаарақэа ртакқэа къашэца.

Алхас : Рапъхъазатэи хцара акэын азы, хгэы хытхытуан. Еснагъ лакэцас иахзеицархэалоз, лабѣаба иахбеит. Даара иахнырит.

Аб : Ишэцэыуадаѡхаз хэа акыр къалама?

Гэында : Сара, абызшэа бзианы иахысзымдыруз азы, хэычык исцэыуадаѡхеит. Ибзианы издырузтгъы иахагъы хаилибакаауан.

Ан : Уа чарак шэақэшэама? Уа икъаз шэрыцқэашама?

Алхас : Ишпъазымбеи? Чарада икъалома? Гэында ибзианы дкэашеит. Сара цкъа исыздырзомызт азын, ирацэаны сымкэашазеит; сыпъхашьеит.

Гэында : Даеазны аан хайццап.

- 1. Гәында абызшәа бзианы илдыруама?
2. Гәында айгәыныџара лцәыуадаџама?
3. Гәында изылцәыуадаџхеи?

Цаќа иану атекст аҕы, иҕакны иҕоу ажәа шәахәаҕш.
Шәгәы ишцаанаго, цаќыс иамои?

Абызшәа бзианы иахысзымдыруаз азы хәычык исцәыуадаџхеит.

Раҕхьазатәи хцара акәын **азы**, хгәы хыҕхыҕит.

Амзыз

Алтшәа

Избан хгәы зырхыҕхыҕуаз? Раҕхьазатәи хцара акәын азы.

5

Аҕаршьцылара.

Цаќа иану ажәақәа еиншәраала:

1. Ирацәаны акрысфоит азы	a. ашкол ахь хзымцазәит.
2. Иаха игәианны ушьҕалеит азы	b. амшын иҕамлазәит.
Иаха игәианны бышьҕалеит азы	
3. Асы ахьлеиз азы	c. аџызцәа ҕыцқәа урмабадырзәит.
4. Ахеилак ахь уахымааиз азы	d. исыцлеит.
Ахеилак ахь бахымааиз азы	
5. Азсашья ахьырзымдыруа азы	e. Шыжьымтан узымгылеит.

Цага иану ахэоукэа иашан еикэшэыршэа.

А м з ы з	А л ц ш ә а
Ағырпұштәы: Аймаа ахә цәгьоуп	Исзаамхәеит.
Ахш шуп	исымжәзеит.
Ақәа леит	амзырхаҕы смыхәмарзеит.
Атызтыгъ сыздырзом	сызит.
Акырсымфазеит	амла сакыит.
Ала сацәшәоит	ахы смышьшьызеит.
Амырзакан сзархәазом	сгәы иалоуп.

Ағырпұштәы: Аймаа ахә цәгьан азы исзаамхәазеит.

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.

6

Азызырыџра

Ашџа уазызырыџы, иџацџу аџыпџџа иџартџаа.
Ашџа базызырыџы, иџацџу аџыпџџа иџартџаа.

Азамаџ

јаи Азамаџ
Ипџџџыс лара Фатимаџ
..... пџшза Сдаураџ
Дара рыџкџын Иарамаџ!

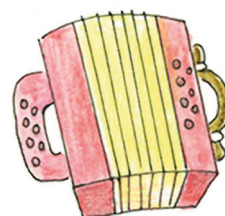
јаџаира аџа џа џа
јаџаира амапџџаџа аџа џа џа

..... пџшза баџџаџы
Аџџса аџацџа рымџаџы
Амџа иалџуа
Ианыџџалоит рџырџы!

јаџаира аџа џа џа
..... амапџџаџа аџа џа џа

..... бзи дџџаџџаџуп
Еипш ипџџџыс
Рыпџџа пџшза дџџаџуп
Дара дырџџаџуп

јаџаира аџа џа џа
јаџаира амапџџаџа аџа џа џа

АХӘҘА-5. СЫМАТӘАКӘА БАҘО?

1 Азызырыҗара

Ахра ашкол дагхеит. Ахра иқалқадқәа абақо?

.....

Узырҗы, нас угәаанагарақәа гәәҗа.

Ахра имаҗәақәа абақо?

.....

Ахра иқалқадқәа абақо?

.....

Ахра иеимаақәа абақо?

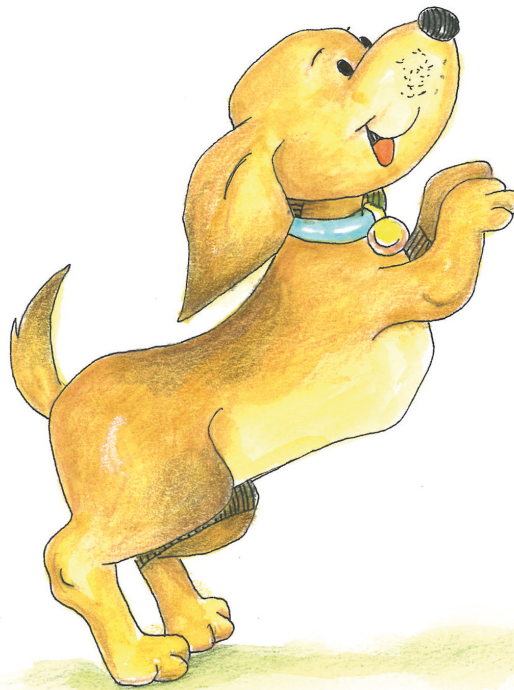
.....

2 Апозиция:

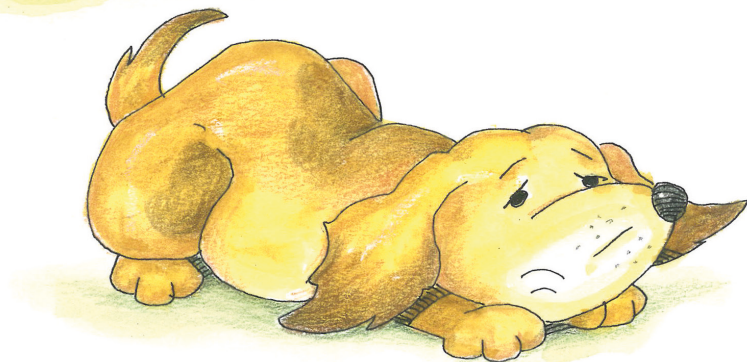
Ала шғағылоу?

Ала тәоуп.

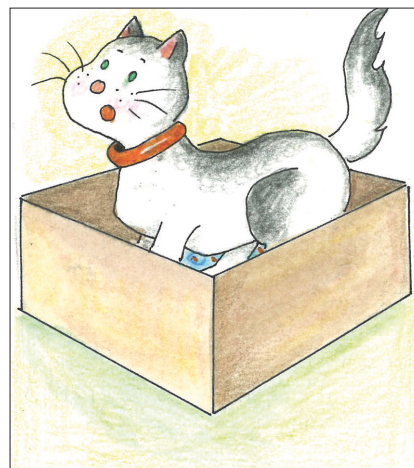
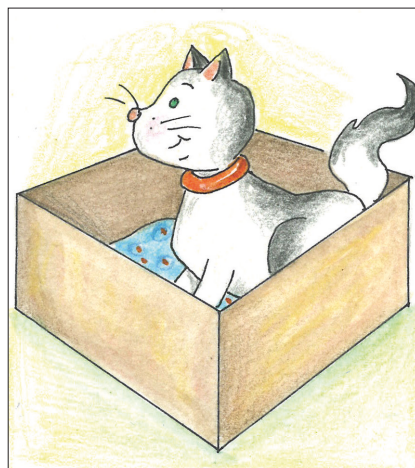
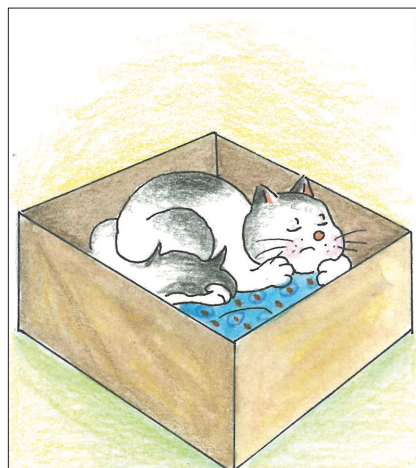
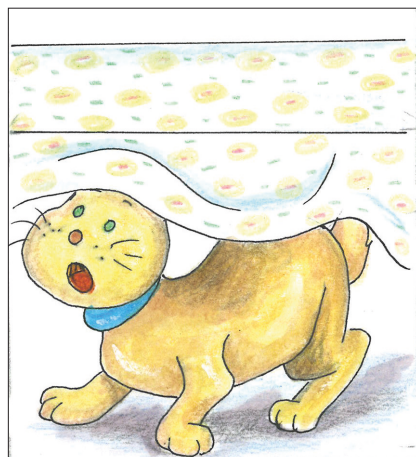

Ала ашыапы иқәғылоуп.

Ала иоуп.

Ацгэы абако?

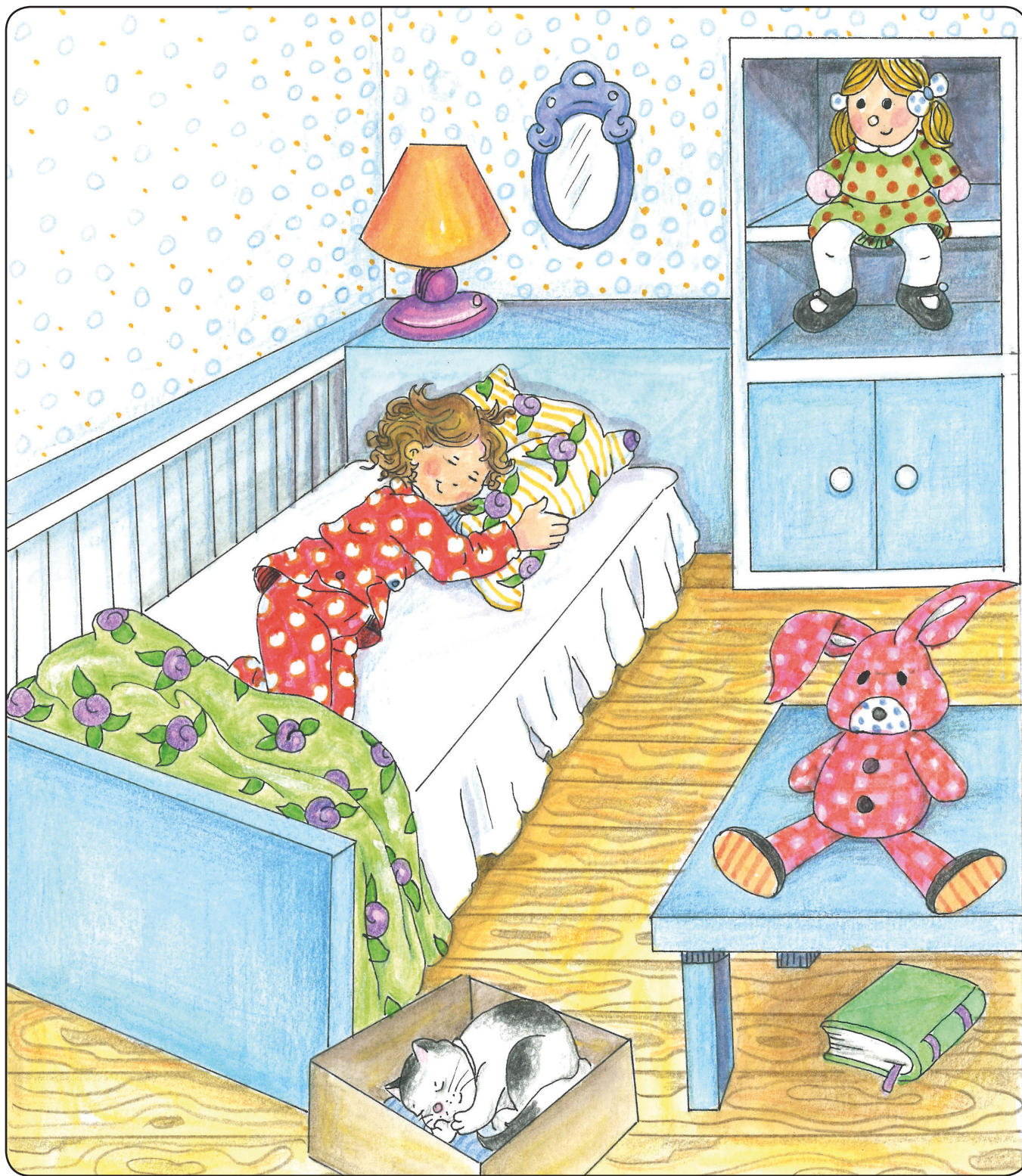
4 Асаршыцылара.

Уфызак далх.

Шәуазәк ашәкәы ашәыркы. Ицкьоу қбаадк шытихааит.

Шәуазәк ашәкәы иану асахьа дахцәажәааит.

Уфыза изейтоухәаз ала итихыз асахьа, шыта ашәкәы
шәахәагышны агхақәа гәашәта.

Dinleme metinleri

Азызырыѳратѳ текстѳѳ.

1. АХѳѳА-1. АХЫ.

Нарт : Бзиала шѳаабейт. Сара исыхъзуп Нарт.

Алхас : Бзиара жѳбааит. Сара исыхъзуп Алхас. Сѳыза илыхъзуп Гѳында.

Нарт : Агъсадгъыл ахъ шѳаара, даара хгѳы иаахѳейт.

Гѳында : Харгъы абра хажыѳкоу азы, даара хгѳы иаахѳоит. Налчик, даара игъшзоу қалакъуп. Ишахъзейтархѳаз ейгъш игъшзазаап.

Нарт : Арантѳ хажѳтыр ашытахъ сқытахъ, Гъсинабеѳа шѳызгар сѳахуп.

Гѳында : Даара ибзиахоит! Черкес қыѳак абара, даара иахѳахуп.

Нарт : Сгѳанала хара хқыѳа, Кабардатѳи ақыѳақѳа зегъ реиха идуу насгъы зегъ реиха игъшзоу қыѳоуп. (Аччагъшь). Ишѳгѳагъхап хѳа сгѳы иаанагоит.

Гѳында : Даара сгѳы иаахѳейт.

Нарт : Ахы! Уажѳыѳѳѳа хѳап ус анакѳа.

1. АХѳѳА-4. АХЫ.

Нарт : Абар хѳаит. Сара сѳаацѳа рыѳоны аброуп. Бзиала шѳаабейт.

Ан : Аѳар бзиала шѳаабейт. Шѳбара хгѳы азнархѳаит. Шѳышгъаѳоу? Шѳара шѳзыхѳан даара ихааны адыга чысқѳа сырмазейт. Ахы! Иаразнак аишѳахъ шѳааскъа.

Жъбагъ : Бзиара жѳбааит, иѳабуп даараза. Анцѳа дышѳыразхѳаит.

Ан : ХОХ

Гѳында : Зегъы-зегъы Хаауп. Иѳабуп идуззаны.

Нарт : Хох

Алхас : Иахъхѳарц иахѳаху рацѳоуп. Аха ххатѳы бызшѳа азхазом. Даараза иѳабуп зегъы рзыхѳан. Хсасцѳаны хажышѳымаз Даара хгѳы иаахѳейт.

Гѳында : Арт ихаау ачысқѳа ирыхъзқѳоузеи?

Ан : Ари беѳыне ауп. Аригъы фыччын ауп. Ари ауагъсаагъы иѳартцоит аха харгъы бзиа иаабоит.

Гѳында : Зегъы-зегъы хаан. Иѳабуп идуззаны.

2. АХӘҘА-1. АХЫ

Алхас : Ари бахәагъши Гәында, игъшзоу хылгъарчуп! Ари еиуа ҳабацәа ирзааххәарыма?

Гәында : Аиеи, ицабыргны игъшзазаап. Шаҕа маат иагъсоузеишь?

Алхас : Ари ахылгъарч шаҕа маат иагъсоузеи?

Атифы : 25000 (Ҙажәеихәба-нызқь) маат.

Алхас : Оооо, ахә цәгъоуп... Ари аҕара ахә зыцәгъеи?

Атифы : Избанзар ари ахаҕабзиара ҳаракуп. Иаҳа зыхә мариоугы ыҕоуп. Ибҕахума? Иуҕахума?(erkek.)

Алхас : Сара игъшзоу акы сҕахуп аха ахә цәгъамзааит.

Атифы : Аригы ыҕоуп(насгъы, аригы ыҕоуп) Ари иаҳагы ахә мариоуп. Игәабтар бҕахума? Игәоуҕар уҕахума?

Алхас : Иҕалоит veуа ибзиоуп=olur veуа tamam. Игәасҕап=deneуeyim.

Гәында : Аригы гъшзоуп. Изагъсоузеи иара?

Атифы : Ари 8-нызқь(аа-нызқь) маат. Шәара араатәқәамзар ҕалап. Шәабатәиқәоу шәара?

Гәында : Аиеи, ҳара Ҙырқәтәылантәи ҳааит.

Атифы : Даара сгәы иаахәеит. Шәара шәсасцәоуп нас, шәара шәзы 7-нызқь(бжь-нызқь) маат ҳәа иҕалоит.

Гәында : Ииашаны!? Даара сеигәырғәеит. Ҙабацәа рзы аҳамҕақәа ааххәоит.

4. АХӘҘА -1. Ахы.

Аб : Исзеиташәхәа. Иҕашәцәқәеи агъсадгъыл аҕы?

Алхас : Зегъы-зегъы бзиан. Гъхызк иаҳзафызан.

Гәында : Аиеи, аха ҳара арахь иаххаштхьоу рацәоуп. Сгәанала ҳара, хқьабзқәа ххаштзаап.

Алхас : Зегъ реиҳа угәы иахәаша, ахеилак ахь ҳанцаз, Нарти ҳареи ҳаибадырра ауп. Иқыҕахь ҳаигеит. Ахеилак аҕы иахбада?. Нарт, сыжәлантәыки сареи ҳаибаирдырит. Ҙемиркан. Ҙемиркани иашья аитцбы Аслани. Рфьыцәагы бзиақәоуп. Ҙахьеибадырыз даара иеигәырғәеит. Сдац, сгъашә ухәа

азцаарақәа сырҕеит. Даара ргәы ҕшааит, игәыргәеит. Саргыы сгәы ҕшааит сгәыргәеит.

Аб : Ииашаны!?! Ишҕабзиахеи. Ишҕаҕоу дара, хар рымамкәа иҕоу? Рабду дызустадаз?

Алхас : Рабдуза хәа ирдыруа Зауер иакәын. Зауер иашья, хабду Даур иабду иакәын. Аишьцәа ирхылцыз хауп.

Аб : Ҙырқәтәылаҕа ааҕхьара рыбҕама? Харгыы хаибадырып.

Алхас : Иара, раҕхьа шәара ааҕхьара шәиҕеит аҕсадгьыл ахь. Уара узыгыы ахамҕа чыда ааишьҕиҕ. Ари аҕама, хаиашьяра иатәызаап. Уара иузаазгеит.

Аб : Ари, даара ичыдоу хамҕоуп. Абыржәы сгәы ҕшааит.

Алхас : Дара аҕсадгьыл аҕы хара иахзыҕшуп. Зегьы уахь хаиццароуп.

5. АХӘҘА-1. Ахы.

1. Ахра данааҕшы асаат дахәаҕшит.

2. Ашкол сагхеит!

3. Иееилеихәар акәын аха имаҕәақәа изыҕшаауамызт. Ахра дгәамцит.

4. Иабаҕоу сара сымаҕәақәа?

5. «Сара аишәа аҕаҕа схәыҕажьуп. Уара иаха абра схәыҕажьит» ахәеит акаба.

6. Сқылҕадқәа абаҕоу нас?

7. «Хара ашәҕәқәа хрылажьуп. Уара иаха дара хрылаужьит» хәа ихәхәеит ақылҕалқәа.

8. Сеимаақәа абаҕоу?

9. Аимаақәа ҕырымҕзеит зынзаск. Акы адулаҕ аҕаҕа ихәыҕажьын, руакы ашә ашьҕахь иавҕан.

10. Ахра цәҕыла-мгьала иееилеихәеит, асаат дахәаҕшит аха ашкол ацара аамҕа ахыҕахьан.

Азамат

Хаи гьиди Азамат
Игъхэыс лара Фатимат
Рыгъха гъшза Сдаурат
Дара рычкэын Иарамат!

Хахаира рерашья аха ха ха
Хахаира амапцъақәа аха ха ха

Рхэычы гъшза баҳчафы
Ахәса ахацәа рымхафы
Амца иалцуа рҕагафы
Ианыцчалоит рхырфы!

Хахаира рерашья аха ха ха
Хахаира амарцъақәа аха ха ха

Иара бзи дцәағәафуп
Еипш игъхэыс драшәафуп
Рыгъха гъшза дцафуп
Дара рычкэын дырцафуп

Хахаира рерашья аха ха ха
Хахаира амарцъақәа аха ха ха

